

YARGI KARARLARIYLA GİZLENEN TOTALİTARİZM

Hazal Gül*

Özet: Totalitarizm; tüm yetkilerin merkezileştirildiği, devlete mutlak itaat beklenen, katı bir yönetim olarak adlandırılır. Sanattan bilime, dinden kültüre kadar her şey devletin isteği doğrultusunda şekillenir; bireyin her türlü davranışı sürekli inceleme altındadır.

Totalitarizm, kendini sadece ismi totaliter olan rejimlerde göstermez. Modern ve küresel dünyada kağıt üstünde yazılan diğer rejimlerin altına saklanabilir. Örneğin kuvvetler ayrılığında kabul edilir ki yasama, yürütme ve yargı birbirinden bağımsızdır. Ancak günümüzde öyle bir noktaya gelinmiştir ki artık yargı çoğu yerde bağımsızlığını kaybedebilmektedir. Edebiyat ve sanatta da sansüre, yargı kararlarının arkasına saklanarak meşruluk kazandırılmakta. Genellikle siyasi çatışmalar veya ahlak kavramı üzerinde durularak ki bu ahlak kavramı öznellik taşımaktadır, karar verenin dünya görüşüne göre sansür şekillenmektedir. Bu da aslında toplum üzerinde totaliter bir güç oluşturmaktadır. Çünkü artık bireylerin özgürlüğü kalmıyor ve edebiyat ile sanatta yöneten ve karar veren grubun görüşleri, yasaklar ve sansürler aracılığıyla baskı oluşturuyor.

Son dönemde sanat ve edebiyatta sansürle çok sık karşılaşıyoruz. Genel ahlaka aykırı olduğu düşüncesiyle kitaplar toplatılıyor, Milli Eğitim Bakanlığı'nca sakıncalı bulunan içerikler ders kitaplarından kaldırılıyor, sinema filmlerinin gösterimleri ve sergiler engelleniyor. Sanata ve edebiyata yönelik sansür ile anayasada güvence altına alınan ifade ve sanatsal ifade özgürlüğü ihlal ediliyor. Bu çalışmada ifade özgürlüğü ve totalitarizm bağlamında yargı kararlarıyla sansüre nasıl meşru bir anlam kazandırıldığı incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Totalitarizm, Yargının Bağımsızlığı, İfade Özgürlüğü, Sanat ve Edebiyatta Sansür, Genel Ahlak Gereksesi.

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Lisans Öğrencisi

Totalitarizme Genel Bakış

Tarih içinde pek çok devlet şekli ve buna bağlı olarak iktidar sorunu ortaya çıkmıştır. Antik Yunan'dan günümüze kadar filozoflar, siyaset bilimciler, hukukçular ve bilim adamları bu kavramları açıklamak için fikirler öne sürmüşlerdir. Devlet, iktidar, hukuk ve adalet kavramlarını aynı bağlamlara alarak çözümler üretmeye çabalamışlardır. Hukuk düzenini koruma adına kendini feda etme anlayışı Sokrates ve Antik Yunan'ın genel görüşüken, Antik Roma'yla birlikte Doğal Hukuk kavramının doğduğunu görüyoruz. Orta Çağ'da dinsel hukukla birlikte kilisenin önem kazanmasını ve bu durumun toplumda adil olmayan durumlar yarattığı görülebilir. Daha yakın dönemlerde ise "Modern Devlet" düşüncesini ve araştırmalarını görmekteyiz.

Düşünce tarihinde süregelen devlet şekillerinde ortak olarak katı biçimler bulunuyor. Çoğunlukla Doğu'ya özgü olan hükümdarın tanrılaştırılmasına bağlanan çeşitli despotizm şekilleri, Yunan şehirlerinin tiranlığı ve Rönesans İtalyası'ndaki tekrarları, modern Avrupa'nın bütüncü (mutlak) monarşileri bilinen otokrasi örnekleridir. Bütün bu sistemlerde en çok göze çarpan özellik, hükmedenin yaptığından ötürü kimseye sorumlu olmamasıdır; o, iktidarı kendi kendine kullanan autos'tur; yani kararları kendisi verir ve ürünleri de kendisi toplar. (Friedrich ve Brzezinski, 1964:8)

Totalitarizm, toplumu bir bütün olarak ele alan, bir bütün olarak dönüştürmek isteyen ve total kontrol sistemi ile toplumu sürekli düzenleyen devlet, ideoloji, siyasal parti ve liderlik olgularının bütünlüğü için kullanılır. Totalitarizmin en önemli özelliği toplumun siyasal olarak total kontrolünün sağlanmasıdır. Totalitarizm, devlet ve toplumu bir ve bütünlük içerisinde birbirine ekleyen, birbiriyle uyumlulaştıran ve ortak bir dünya görüşünü topluma dayatan bir siyasal sistemdir. Totaliter sistemde toplum bir ideolojik totalite içerisinde plan ve programa tabi kılınarak kontrol altına alınır. (Çetin, 2002:16) Totalitarizmi, otoriterizmden, zorbalıktan, sultanizmden ve diktatörlükten ayıran başlıca etmen, totaliter rejimlerin "toplumsal rızaya dayanma" ilkesini benimsemeleridir. Bu ilke, totaliter rejimlerin başlangıçta hegemonik bir güç olarak, yani halka, bu anlamda mobilize olmuş bir kitleye dayanan bir siyasal tercih olarak yükselmesine yol açmaktadır. Bu yüzden de totalitarizm, siyasi güç ve toplumsal manipülasyonla kurulan bir iktidar biçimi olarak, toplumsal onayın zorla ve aldatmacayla sağlanması demektir. (Karagöz, 2011:144)

Totalitarizm ve İdeoloji

Totalitarizmin pek çok farklı tanımı yapılsa da herkes tarafından kabul edilen özelliklerinden biri ideolojidir. İktidarı elinde bulunduran merkez, resmi ideolojiye bağlı olarak hareket eder. Bütün toplumun belli bir ideoloji etrafında toplandığı yapı mevcuttur; bu yapı sıkı bir biçimde devlet tarafından denetlenir. Bu ideoloji adına her alana müdahale edilebilir.

Totaliter sistemlerde ideoloji, iktidarın ele geçirilmesinde, iktidarın meşruiyetini kabul ettirilmesinde ve totaliter iktidarın devam etmesinde belirleyici bir role sahiptir. İdeoloji, totaliter partinin yürüttüğü politikaların temelini oluşturmakla birlikte, asıl olarak totaliter rejimin meşrulaştırıcı bir aracıdır. (Karagöz, 2011:141)

Totaliter rejimin dayattığı ideoloji sadece iktidar sahiplerinin yarattığı bir şey değildir. Genellikle toplumun ortak duygularına hitap eden, tarihle gelen kültürel birikimine sahip içeriği olan ve toplumu inandırma kabiliyeti yüksek düşüncelerden oluşurlar. Benzer duygularla birleşen toplumun büyük bir kısmı ortak irade ile hareket eder ve iktidara boyun eğerler. Çünkü toplum değerlerinin yalnızca, bunları vaat eden iktidar tarafından kurtulabileceğine inanmışlardır.

Hitler'in 1933'te hükümete çok geniş yetkiler veren bir kararnameyi meclisten geçirmeyi başarmasının arkasında, onun Alman toplumuna adil yaşam koşulları vaat etmesi bulunmaktadır. Aynı şekilde Stalin de, 1936'da hak ve özgürlüklere yer veren bir anayasa çıkararak, toplumsal adaleti sağlama sözü vermiştir. Ancak hem Hitler hem de Stalin vaat ettikleri adaleti, demokrasi-dışı bir totaliter kurmaca dünyasında aramışlardır. Hitler ve Stalin için adil olan totaliter uygulamalar, "öteki" olarak gördükleri insanlara, gayri-adil koşulların zalimce dayatılması demektir. (Karagöz, 2011:142)

Totaliter zor kullanmanın dayandığı ideolojik temel, suçların tanımlanmasında, savcılarının iddianamelerinin yazılışında, hakimlerin hükümlerindeki gerekçelerinde ve cezalardaki değişkenlikte bile, hukuki şekilciliğin reddine neden olur. (Linz, 2013:90)

Totalitarizm ve Demokrasi

Totalitarizm denince akla ilk olarak diktatörlükler ve katı yönetimler gelmektedir. Hitler Almanya'sı, Mussolini İtalya'sı veya Stalin dönemi Rusya'sı bu terimin açıklanmasında sık kullanılan örneklerdir. Ancak totalitarizm kavramı bu siyasal sistemlerden daha derin anlamlar ifade etmektedir. Sadece faşist veya sosyalist diktatörlüklerle sınırlı kalmaz.

Demokrasi sözlük anlamıyla halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimidir. Bahsedilen halk egemenliği dar anlamda yöneten ve yönetilen bağlamındadır. Bu egemenliğin gerçekleştirilmesinde, demokrasinin önemli araçlarından olan, çok partili bir siyaset etkili bir araçtır. Böylece halk kendi yöneticisini alternatifler arasından seçebilecektir. Birçok parti kanun gereğince var olma hakkına sahip bulununca iktidarı kullanma konusunda birbiriyle rekabeti kaçınılmaz bir olaydır. Gerçekten de bir partinin hedefi esas itibariyle mutlaka iktidara sahip olmak değil, iktidara katılmadır. (Aron, 2011:58) Rekabeti barışçıl kılmak için partiler anayasa (veya benzer kurullarla) düzenlenir. Usulüne uygun yapılan seçimler sonucunda seçmenler mutlu olur. Çünkü en başından beri bu adil sistemi onaylamışlardı. Demokrasinin idealize edilmiş bu kuralları ne yazık ki yönetilen-yöneten arasında kesin bir adalet durumunu ortaya koymaz. Seçimlerin

adil yapılamaması, parti hedeflerinin barışçıl rekabeti desteklememesi gibi pratikte sorunlar çıkabilir. Siyasal alana gerçek anlamda egemen olan dar anlamdaki bir totalitarizm, demokrasinin başlıca ilkesi olan serbest siyasal yarış ortamının etkisizleştirilmesine dayanır. Fakat totalitarizmi, yalnızca siyasal seçimlere getirilen kısıtlamaya indirgemek mümkün değildir. (Karagöz, 2011:135) İlk grup sorunların tespiti kolaydır, yönetilen grup kolaylıkla fark edebilir; zor olan şey gizli sorunların tespitidir çünkü bunları ayırt etmek için belli bilgi setlerine sahip olmak gerekir.

Totaliter sistem tek bir hegemonya içerisinde örgütlenen siyasal bir rejimdir. Modern totalitarizm “çok partili tek parti” rejimi şeklinde de örgütlenebilmektedir. Demokrasi ve insan hakları konusunda evrensel kriterlere uyma isteksizliğindeki siyasal iktidarlar totalitarizmi çok partili sistemle yürütebilenin yeteneğini ve gerçekliğini üretmişlerdir. Totalitarizmin zıddı çok partili demokratik seçim sistemi değil bireysel ve toplumsal tercihlerin özgür sivil örgütlenme ve siyasal katılıma dönüştürülmesi ve yönetimin siyasal ve hukuki olarak toplum tarafından değerlendirilmesidir. (Çetin, 2002:19)

Demokratik sistemlerde de totaliter sistemlerde de kitlenin siyasal hayata katılması, eğitim, haberleşme araçları ve olanakları vardır. Yöntem ve amaçlar farklıdır.

Demokratik olarak tanımlayabileceğimiz günümüz sistemlerinde de belli bir ideoloji çevresinde toplanan ve bunu halka dayatmaya çalışan, araçlarını bu ideoloji çerçevesinde düzenleyen iktidarlar vardır. Bu gruplar toplumu bir bütün olarak alıp kontrol etmeyi ve kendi sınırları dışına çıkmalarını engellemeyi amaçlarlar. Kendi dünya görüşlerine göre toplumu şekillendirmek için eğitim, teknoloji, bürokrasi, iletişim araçlarını kullanırlar. Eğitimdeki içerikleri kendi istekleri çizgisinde düzenler, basını ve medyayı kontrol edebilirler. Bazı totaliterler ellerindeki bu toplum inşası araçları için hukuku kullanırlar. Çünkü bu araçların meşruiyetini hukuk üzerinden sağlamak daha kolaydır.

Demokratik toplumlarda halkı ikna etmek gerekir ki yönetim bütüncül toplum anlayışına dayanabilsin. Bu amaç uğruna siyasal, sosyal, ekonomik düzenleme aygıtlarının kullanılması ve meşruiyetin sadece siyasal iktidar kaynaklı algılanması totalitarizmin meşruiyet sorununu oluşturmaktadır. (Çetin, 2002:21) Meşruiyet olgusu sadece seçim sürecine dayandırılmamalıdır. Seçimden sonra başa geçen iktidarın hareketlerinin de denetlenebilir olması gerekir. Böylece iktidarların keyfi karar vermesi ve toplumu belli bir düşünce sistemine zorlaması engellenmiş olur. Hem anayasalarda hem de uluslararası anlaşmalarda kabul edilen insan hak ve özgürlüklerine uygun yöntem meşruiyet algısını siyasal iktidar düzeyine indirmeyen, seçim sonrası eşitliği sağlayan sistemlerde bulunur.

Bir yasa veya ilkenin toplum tarafından kabul görmesi için siyasal iktidarların hareketlerini meşru bir zemine oturtması gerekir. Bu meşruiyete halk rıza göstermezse siyasal iktidarlar zor ve baskı ile davranırlar. Totalitarizm meşruiyetinin anlamlandırılması, sadece iktidarın kurulması değil, kurulu iktidarın

haklılaştırılmasının, rasyonelleştirilmesinin ve kurulu düzenin egemenliğine köklü bağlanışın ifadesi olarak tek bir merkezden kaynaklanır. Bu merkez tüm bireysel ve toplumsal düşün ve eylemliliğin meşruiyet kaynağıdır. (Çetin, 2002:20) Bu da alternatiflerin ve bireyselliğin yok edilmesi anlamına gelmektedir.

Meşruiyetini sağlamak isteyen totaliterler yukarıda da belirtildiği üzere hukuku kullanırlar. Amaç halkın da kolaylıkla ikna olabileceği koşulları uygun araçlarda yaratmaktır. Demokrasinin önemli unsurlarından biri olan anayasa da bu araçlardan biridir.

Totaliter bir sistemde devlet iktidarı paylaşan bir güç olmaktan tamamen çıktığı gibi, devleti yöneten lider de, sözde anayasaya bağlı kalmakla beraber, anayasayı istediği biçimde değiştirmeyi, totaliter ideoloji gereği bir zorunluluk olarak görmektedir. (Karagöz, 2011:144)

Sert kanunlardan ve acımasız fakat açıkça belirtilmiş cezalardan çok subjektif düşüncelere, belirsiz standartlara ve önceden kestirilmesi imkansız hükümlere yer verme eğilimi mevcuttur. (Linz, 2013:90-91) Günümüz dünyası modern devletlerde açıkça baskıcı ve özgürlük kısıtlayıcı hükümlerin anayasa ve yasada bulunamayacağı da açıktır. Bu tür hükümlere karşı muhalefetin oluşması çok kolaydır. Böyle bir hamle yapan siyasal iktidarlar karşılarında eşitlik ve adalet vurgusunu yapan diğer ülke iktidarlarını veya uluslararası kuruluşları da bulabilirler. Bu yüzden oluşturmak istedikleri tek düşünceli toplum ve kabul ettirmek istedikleri ideolojileri açıkça belirtmezler. Bunu için de kullanılan yöntemlerden biri çok yönlü okunabilen genel hükümler koymaktır. “Genel toplum ahlakı ve düzeni” gibi kesin anlamlar içermeyen deyişler görülebilmektedir. Aslında bahsedilen bu ahlak toplumun tümü tarafından kabul edilmemiş ve siyasal iktidarın/ yasa koyucunun dünya görüşünü yansıtmaktadır. Bu da aslında demokratik sistemlerde sadece siyasal olarak düşünülen ama temel insan hak ve özgürlükleri kapsamında çok büyük soru teşkil eden (olması gereken) meşruiyete aykırıdır.

Burada bir risk olarak öne çıkan, hukukun siyasetin güdümüne girmesi durumudur. Bu durumda toplumsal düzenin, egemen güç konumundaki siyasi iktidar tarafından oluşturulması koşulu yatacağıdır. Güçler Ayrılığı sisteminin büyük ölçüde zarar göreceği, bu tür deneyimlerin çeşitli örnekleri yaşanmıştır. Modern dönemde gerçek anlamdaki bir toplumsal ve siyasal adaletin, her şeyden önce Güçler Ayrılığı sisteminin ve demokrasi süreçlerinin yansması olması beklenmektedir. (Karagöz, 2011:130)

Sanatta Sansür ve Totalitarizm

İfade özgürlüğü mutlak bir hak değildir; sınırlanabilir. Burada önemli olan sınırlama yetkisinin verildiği organın bu yetkiyi nasıl kullandığıdır. Bu yetki sınırsız değildir ve belli şartlarda kullanılabilir.

Son sınırlama biçimi kapsamında ifade özgürlüğüne yönelik müdahalelerin hukuken öngörülmüş olması, AİHS ve anayasada belirtilen meşru amaçlarla gerçekleştirilmesi, müdahalenin demokratik bir toplumda zorunlu ve orantılı olması gerekir. İfade özgürlüğüne yönelik gerçekleştirilen müdahalelerde, müdahalenin ifade özgürlüğüne en az zararlı ve en az caydırıcı etkiye yol açan araç olması hedeflenmelidir. Özellikle hükümetler hem kendilerine yönelik en ağır eleştirilere hoşgörü göstermek, hem de öngördükleri sınırlayıcı önlemlerin veya devlet-dışı aktörlerin işlem ve eylemlerinin ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı etki doğurmasını engellemek zorundadır. (Karan, 2013:19) Bu noktada denetim ve sansür ayrımı yapak gerekir. Devletlerin/iktidarların nefret söylemi, şiddete çağrı, belli bir topluluğa karşı harekete geçme benzeri barış karşıtı hareketleri önleme amaçları olmalıdır. İfade özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler kapsamında ölçülü bir biçimde denetlenebilmelidir.

Denetim, kapsamlı bir kontrolle ilgiliyken; sansür asıl olarak, bu kapsamlı kontrol içerisinde bir alt alan, sınırlı bir alan olarak ön denetime odaklanır. Buradan denetimin sansürden daha kapsamlı olduğu, sansürü kuşatacak bir içerikte olduğu anlaşılır. Sinema ve tiyatro eserlerinin, süreli ve süresiz yayınlarının üretimine ve uygulanması pratiklerini kapsar. Sansür, denetimin özel bir türüdür. Sansür, sıkı denetimi, ön denetimi içerir. Bu nedenle her denetim girişimi sansür anlamına gelmez. Örneğin hali hazırda görevini sürdüren RTÜK, esasında bir sansür kurumu değil, denetleme kurumudur. Yayın öncesi denetim, kurumun yetkisi dahilinde değildir. Bu bağlamda RTÜK yasası, bir sansür yasası değil, denetim yasasıdır. Esasında bir ülkedeki siyasal otoritenin sinema gösterimlerine, radyo ve televizyon yayınlarına ve her türlü basılı materyallere yönelik olarak düzenleyici yasalar çıkarması bir denetim çabası olarak nitelendirilebilir. Ne var ki bu çaba sonucunda çıkan nihai düzenleyici yasanın mutlaka sansürü içermesi gerekmez. (Öztürk, 2006:55-56)

İdeolojiye verilen önem, böylece diğer düşünce sistemlerinin dışlanması ve ideolojinin içerdiği değerlerin (özellikle bireysel ve özel amaçlara karşı, kolektif ve kamusal araçların) eleştirilmesinin yarattığı korku da bunda rol oynamaktadır. Kendi özel hayatına yönelik, kendi içine dönük insan, gizli bir tehlikedir; oysa estetik anlatının birçok biçimleri, bu tür bir yönelimi gerektirmektedir. (Linz, 2013:43) Bu durum da iktidarların sanat eserlerini kendi var oluşlarına karşı bir tehdit olarak algılamasına yol açıyor. Zira sanat kişiseldir, sanatçı kendi kişisel deneyimlerinden ve düşüncelerinden yola çıkarak eser ortaya koyar. Bu eserler okuyanın/ izleyeninin/ inceleyeninin kendi iç dünyasındaki yansımalarına göre izleyiciye/ okuyucuya ulaşır. Böyle bir durumda sanat eserinin totaliter iktidarlar tarafından özel bir bakış açısıyla incelenmesi ve tehdit olarak algılanması kaçınılmaz olur. Çünkü sanat eserlerinde gördükleri şey kendi resmi ideolojisine karşı olan unsurlardır. Bunları denetleme adı altında sansürleyip sanatçının temel haklarını elinden alırlar. Bununla ilgili Türkiye’den üç örnek aşağıda verilmiştir:

1927 tarihli bir kanun olan Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu bir bütün olarak sanatsal ifade özgürlüğünü ihlal etmektedir. Öncelikle kanun “muzır neşriyat” kavramının herhangi bir tanımına yer vermeyerek müstehcenlik

kavramının içini dilediği gibi doldurabilme yetkisine sahip kılınmıştır. Kanununun 1. maddesine göre “18 yaşından küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesir yapacağı anlaşılan” eserler kanun kapsamındadır. Kurul müstehcenliğin kanunda çerçevesinin belirtildiği şekilde, özellikle 18 yaşından küçüklerin korunmasına ilişkin kriterlerin genel ahlâk kuralları ve evrensel ölçütlerle tayin edildiğini belirtse de müstehcenliğin hangi ölçütlere göre saptandığı belirsizdir. (Karan, 2013:49)

Nedim Otyam’ın kardeşi 1952’de kardeşi Fikret Otyam’ın öyküsünden uyarladığı Toprak filmi, geçimlerini topraktan sağlayan yoksul bir Anadolu ailenin öyküsü anlatır. İlk gerçekçi köy filmlerimizden olan toprak kara öküzün çektiği sabanla sürülen kıraç toprakları, tezekten yapılmış barınakları, çarıklı köylüleri gösterdiği için sansürle karşılaşmış başarısızlığa uğramıştır, gösterimi yasaklamıştır. (Köse, 2011:104) Benzer gerekçelerle Metin Erksan’ın Karanlık Dünya filmi de sansüre uğramıştır. Sinema filmlerinin sanatsal değerini ve yönetmenlerin sanatsal ifade özgürlüğünün önemsenmeyerek tamamen devletin o dönemde benimsediği ideolojiye uygun olarak sansür yapılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 16 Ekim 1975’te valiliklere yolladığı bir genelgeyle okul kütüphanelerinden bazı kitapların toplatılmasını ister. Gerekçesi de ‘MEB’in bazı okulların sınıf ve okul kitaplıklarında mizah edebiyatı adı altında veya memleket gerçeklerini aksettirdiği iddiası ile yayımlanan, fakat gerçekte milli terbiyemize aykırı, ahlâk, aile, hatta cemiyet değerlerimizi yıkmaya matuf kitapların bulunduğunu müşahade etmesi; aynı zamanda bu kitapların, gayeleri kurulu düzeni yıkmak olan istikameti belli bazı yazarlara ait oluşunun MEB’in dikkatinden kaçmaması’dır. MEB’in okul kitaplıklarından toplatılmasını istediği kitaplar listesinde dünya ve Türk edebiyatının en önemli adları yer alır: Charles Dickens’tan Albert Camus’ya, Gogol ve Dostoyevski’den Jean Paul Sartre’a, Orhan Kemal’den Sabahattin Ali’ye, Tarık Dursun K.’dan Yaşar Kemal’e ve Çetin Altan’a uzanan bir listedir bu. (Şentürk, 2009) Görüldüğü üzere günümüzde edebiyat dünyasında en önemli sayılan eserler, zamanın koşullarına göre “milli terbiye”, “ahlak, aile, cemiyet değerleri” gibi muğlak gerekçelerle toplatılıyor. Bu gerekçeler kesin anlamlar ifade etmediği ve kullanılan dünya görüşüne göre içi doldurulabildiği için bu çalışmada daha önce bahsedilen meşruiyet ölçütlerine uymamaktadır. Keyfi uygulamalar doğurabilmektedir.

Sonuç

Örneklere de görüldüğü üzere bugün dünyada kağıt üzerinde yönetim şekilleri totaliter terimlerden uzak görünen devletler de resmi ideolojiyi halka dayatabiliyor. Bu dayatma daha önce de değinildiği gibi açıkça ve sert biçimde olmayabiliyor; yargı kararlarında muğlak ifadeler yönetici/kanun koyucunun dünya görüşüne göre yorumlanıyor. Esasen resmi bir biçimde katı ve saf bir totalitarizm örneği sayılmayan bu eylemler yargı kararlarıyla gizlenerek hem anayasalarda hem de uluslar arası anlaşmalarda kabul edilen ifade özgürlüğü ve sanatsal ifade özgürlüğüne zarar veriyor.

Devletlerin sansür ve denetim konularında son derece titiz olması gerekiyor. Sağlıklı bir toplum için ne tamamen denetimsiz ne de sürekli sansürün var olduğu eylemler olmalıdır. Siyasal iktidarların elbette bazı düşünce sistemlerini benimsemeleri mümkündür. Çok aktörlü seçim yarışmalarında seçmenler de kendi düşüncelerine yakın adaylara oy vermektedir. Ancak önemli olan şey, seçilen iktidarların kendi düşünce sistemlerini halka dayatmamalarıdır. Kendi dünya görüşlerini devletin resmi ideolojisi haline getirmemelidirler. Buna bağlı olarak farklı düşüncelerin yaşaması için çaba göstermelidirler. Özellikle sanat eserlerinde ve edebiyatta sanatçının kendi deneyimlerinden yansımalar vardır, eserlerin objektif ölçütlerle değerlendirilmesi pek mümkün değildir. Eserler, eseri inceleyenin dünyasında uyandırdığı duygular çizgisinde anlaşılır. Bu yüzden devletlerin bir sanat eserini denetlerken ne kadar kesin sonuçlara ulaştıkları ve buna bağlı olarak ne kadar meşru oldukları meçhuldür. Totaliter devletler genellikle kendi ideolojileriyle aynı çizgiyle yorumladıkları için eserleri, kendilerinden olmayan düşünceleri denetleyip sansürleme eylemlerini gerçekleştirirler. Oysaki denetim araçlarını toplumda ifade özgürlüğü ve sanatsal ifade özgürlüğünü korumak için kullanmalıdırlar. Çok doğal olarak denetimin bir alt kolu sansüre başvurabilirler. Ancak dikkat edilmesi gereken şey sansürü kullanırken temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmamasıdır. Hem anayasalarda hem de uluslararası anlaşmalarda kabul edilen temel normlar ezilmemelidir. Böyle bir tablodan kaçınmak için de çalışmada bahsedilen demokrasilerin seçim sonrası meşruiyeti korunmalı yani yöneticiler seçildikten sonra halkı mobilizasyona uğratmamalı ve devletin üç fonksiyonu olan yasama, yürütme, yargı tek güçte toplanmamalı böylece denetim sağlanmalı. Ayrıca anayasalarda ve yasalarda kullanılan ifadeler açık olmalıdır. Muğlak ifadeler iktidarların istekleri doğrultusunda doldurulan zeminlerdir. Bu tür ifadeler de keyfi uygulamaların ve geniş anlamda totalitarizmin hukuka aykırılığının gizlenmesine neden oluyor.

KAYNAKÇA

Kitap:

Karagöz, B. (2011). Toplumsal Adalet ve Totalitarizm. Ankara: Divan Kitap

Karan, U. (2013). Sanatta İfade Özgürlüğü Sansür ve Hukuk. İstanbul: Siyah Bant

Çeviri Kitap:

Aron, R. (2011). Demokrasi ve Totalitarizm. Çev.: Vahdi Hatay. Ankara: Kadim Yayınları

Friedrich, C.J. ve Brzezinski, Z.K. (1964). Totaliter Diktatörlük ve Otokrasi. Çev.:Oğuz Onaran. Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları

Linz, J.J. (2013). Totaliter ve Otoriter Rejimler. Çev.: Ergun Özbudun. Ankara: Liberte Yayınları

Makale:

Çetin, H. (2002). Totalitarizm: İdeolojik Kökenleri ve Toplumsal İnşa Araçları. Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 15-43

Köse, Ö. (2011). Türk Sinemasında Sansür. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, S. (2006). Türk Sinemasında İlk Sansür Tartışmaları ve Yeni Belgeler. Galatasaray İletişim. 47-76

İnternet Kaynakları/ Gazete Haberi:

Şentürk, S. (2009). Türkiye’de Kitabın Yargı Serüveni. <http://www.milliyet.com.tr/turkiye-de-kitabin-yargi-seruveni-kitap-1110840/>